

Storbritannien satsar på medial självsanering - en jämförelse med den svenska modellen

(texten bygger på en stipendierapport till Publicistklubben efter en studieresa till Storbritannien 2010)

I Storbritannien finns till skillnad från i Sverige ett respekterat och aktivt organ för bevakning av mediala övertramp. Press Complaints Commission (PCC) är organiserad på ett annat sätt än vår Allmänhetens Pressombudsman (PO) och Pressens Opinionsnämnd (PoN. En jämförelse utfaller inte till Sveriges fördel.

Den brittiska modellen förefaller vara respekterad av och uppskattad, även av dem som granskas. Anledningen kan vara att arbetet bedrivs professionellt, brett, noggrant och med stor konsekvens. Ett annat skäl är sannolikt att alternativet skulle vara värre. Lagstiftning mot närgången personjournalistik, vilket länge var ett reellt hot i Storbritannien. Nu ger en oberoende granskning av PCC som blev klar sommaren 2010 systemet klart godkänt. 81 procent av britterna känner till PCC, där man anser att det finns ett markant ökat intresse hos allmänheten för pressetiska frågor jämfört med tidigare. Detta till följd av den höga profil som PCC medvetet satsar på.

PCC har sitt kansli i centrala London och där träffar jag Scott Langham, som är chef för klagomålssekretariatet, och William Gore, som är informationschef. Lokalerna är anspråkslösa och de cirka 15 anställda är påfallande unga, knappt någon är över 30 år. Av dem är 6-7 personer handläggare som utreder och handlägger anmälningarna. Ingen har journalistbakgrund men alla har akademisk examen med exempelvis ekonomi, historia eller statskunskap som huvudämne. Det är inget glamoröst jobb men en bra språngbräda för vidare karriär. Allmänbildning och samhällsintresse är en förutsättning för jobbet.

Att vara chef är inte heller en dans på rosor alltid. Scott Langham har hand om jourtelefonen, och den ska vara bemannad dygnet runt så att allmänhet i pressetiska bryderier alltid ska kunna nå PCC. Det har för Scott Langhams del betytt många avbrutna middagar på lördagskvällen.

Under 2009 utredde kansliet 1139 ärenden, av totalt närmare 5.000 inkomna anmälningar. De som avskrivs är sådant som inte faller under PCC:s ansvarsområde, exempelvis anmälningar mot publiceringar i radio eller TV.

Varje handläggare har ett antal ärenden i gång samtidigt och varje vecka leder Scott Langham ett möte där man stämmer av hur det går i pågående utredningar. Jag sitter med vid ett sådant möte och det går undan. Alla har med sina mappar och man rapporterar raskt vad som hänt sedan sist. Målet är att ärendena ska vara avslutade inom 35 dagar och PCC:s slogan är +Fast, free and fair+. De allra flesta ärendena klaras också av inom den tiden. Det innebär att 82 procent av klagomålen inte förs vidare till kommissionen utan avgörs på tjänstemannanivå.

Resten förs vidare till kommissionen, som sammanträder var sjättevecka då 6-8 ärenden behandlas. 2009 fälldes 18 tidningar allt som allt.

Kommissionen består av 17 ledamöter varav sju representerar branschen, både rikstäckande tidningar, lokala tidningar och magasin finns med. Därtill kommer 10 personer som representerar allmänheten, vem som helst kan söka uppdraget. Men precis som i svenska Pressens Opinionsnämnd är det ändå inte precis mannen på gatan som väljs in utan i kravprofilen ingår att man ska vara framgångsrik i sin karriär och ha förståelse och intresse för det självsanerande systemet.

Vårt svenska system med Allmänhetens Pressombudsman (PO) och Pressens Opinionsnämnd (PON) har stora likheter med framförallt det gamla brittiska Press Council. PO har de senaste åren utsatts för hård kritik, både för att vara en tandlös verksamhet och för att den som innehaft ämbetet varit/är alltför passiv och oförutsägbar. Mot den bakgrunden ville jag gärna titta på hur Storbritannien hanterat motsvarande frågor.

Press Council gick i graven 1991 efter 38 år och jag har i en tidigare stipendierapport beskrivit hur den verksamheten fungerade i slutet av 1980-talet. (Jag hade då fått stipendium från Hiertanämnden för att studera skillnaderna mellan svensk och brittisk pressetik). Den gången var skillnaderna mellan mediernas hantering av den personliga integriteten stor i de båda länderna mycket stor. I dag är skillnaden betydligt mindre. Svenska medier är aggressivare än förr och den offentliga diskussionen i dessa frågor är svag, närmast obefintlig.

I Storbritannien var debatten i slutet av 80-talet kraftig kring en alltmer närgången och snaskig personjournalistik. En statlig utredning fick i uppgift att överväga vilka åtgärder som behövdes för att ge den personliga integriteten bättre skydd. Rapporten publicerades 1990 och rekommenderade införandet av en ny Press Complaints Commission som skulle ersätta Press Council. Denna nya kommission skulle få 18 månader på sig att bevisa att även ett självsanerande, frivilligt organ kan agera effektivt. Pressen fick kalla fötter vid tanken på att lagstiftning annars skulle kunna bli verklighet och skred till verket omgående. PCC etablerades 1991.

Parallellt utformades en kommitté som bestod av utgivare av riks-, regional- och lokaltidningar ett regelverk kallat Code of Practice motsvarande våra Spelregler för press, radio och TV. Finansiering av PCC ordnades genom upprättande av ett organ som tar ut avgifter från medieindustrin, som alltså själv bekostar systemet. Flera kontrollstationer har upprättats under åren. Bland annat har kulturutskottet i underhuset i Parlamentet 2007 tittat på PCC och noterat att systemet fungerar och att det inte finns skäl för statliga ingripanden för att säkra skydd för den personliga integriteten.

Precis som i Sverige handlar sanktionerna mot fällda tidningar om att ge anmälaren upprättelse. Det sker genom publicering av kommissionens kritik och ofta genom personlig ursäkt från utgivaren till anmälaren. De allra flesta är nöjda med det.

PCC omsätter cirka 22 miljoner svenska kronor (senaste tillgängliga siffrorna gäller 2008). Pengarna kommer från branschen själv, tidningarna betalar in avgifter för att finansiera systemet. Det är en fristående organisation som har hand om ekonomi och finansiering för att inga misstankar ska uppstå om otillbörliga kopplingar mellan PCC:s intressen och de tidningar som står för finansieringen.

PCC bedriver en omfattande utbildnings- och opinionsbildande verksamhet. Handläggarna på kansliet håller regelbundet seminarier och workshops ute på redaktionerna. Code of Practise uppdateras och ses över för att gå i takt med utvecklingen i samhället i övrigt. PCC har sett en överväldigande ökning av antalet anmälningar mot integritetskränkande publiceringar och har detta ämne som tema i 2009 års årsredovisning.

- Det är sant att brittisk press fortfarande är skvallrig och intresserad av kändisar men att vara sensationslysten behöver inte nödvändigtvis vara oetiskt, konstaterar Will Gore.

Han anser att fortlöpande utbildning av journalistkåren och journaliststudenter är viktig del av verksamheten eftersom värderingar och synen på pressetik ändras hela tiden.

- Vi ska vara ute på redaktionerna och hålla seminarier, säger Will Gore.

2009 höll PCC 33 seminarier för anställda journalister på dagspress och magasin. Då går man bland annat igenom hur PCC ser på olika typer av publiceringar. PCC är inte bara en klagomur utan har till uppgift att hålla journalistkåren uppdaterad.

En av de tidningar som har täta kontakter med PCC är tabloiden News of the World, som tar emot ett 40-tal klagomål om året. På den stora centralredaktionen sitter en armé av reportrar och redigerare i full gång med produktionen av söndagens artiklar medan vi träffar redaktionschefen Paul Nicholas i hans rum.

Just nu har han ytterligare ett ärende på sitt bord. Det är den framlidna prinsessan Dianas butler Paul Burrell som påstås ha haft sex med sin arbetsgivare, alltså prinsessan. News of the World citerar Burrell på första sidan **«I had sex with Diana»**. I själva verket är det butlerns bror som återger vad Burrell ska ha sagt **«We even did it in the bath»**. Butlern har anmält tidningen och ärendet rullar på med utväxling av argument mellan PCC och News of the World.

Paul Nicholas är mycket positiv till PCC och menar att systemet ger branschen legitimitet och framhåller att PCC har högre profil än det gamla Press Council hade på sin tid.

- Läsarna vet vad det är. Det gör oss visserligen mindre **«goda»**, det går inte att undvika, men jag uppfattar handläggningen som ytterst professionell. Eftersom vår inriktning är att skriva om människor på ett intresseväckande sätt går det inte att undvika att gränsdragningarna ibland är svåra, säger Paul Nicholas.

Tidningen har också regelbundna utbildningar och seminarier för sina reportrar och i deras anställningskontrakt står att de ska följa det etiska regelverket. Alla tidningens journalister har journalistdiplom inkluderande specialisering på press. Var artonde månad genomförs en case-baserad seminariereserie.

Sammantaget får jag intrycket att många av de svagheter som kritiserats i det svenska självsanerande systemet har arbetats bort i det modernare och aktivare

brittiska systemet. En beslutsamhet från från en bransch under galgen är sannolikt
anledningen.

Marianne Hühne von Seth